

KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE YAYINCILIK: AÇIK ERİŞİM

Aytaç YILDIZELİ

GİRİŞ

Bilimsel bir çalışma tamamlanınca, ortaya çıkan yapının bilim dünyasının ilgilenenleri ile paylaşılması amacıyla yayınlanması sürecine girilir. Yayın, kullanıcılara çoğunlukla, araştırma monografileri türünde kitaplar, kitap bölümleri, basılmış bildiriler, dergi makaleleri, araştırma raporları ve veri tabanları biçiminde sunulur.

Bir dergide yayın yapma eylemi, bunlar arasında göreceli olarak daha yaygındır. Bilimsel dergiler, belli aralıklarla çıkan ve kendilerine özgü kurallar ve uygulamalar çerçevesinde ortaya konulan belli standartlara göre makale metinlerini içeren yapıtlardır.

Ulrich Kataloğuna göre, dünyada halen 25.000 dolayında hakemli bilimsel dergi vardır. Bu dergilerde, yılda ortalama olarak 2,5 Milyon makale yayınlanmaktadır. Bu rakamlar, elektronik dergilerin eklediği katkıları içermemektedir.

Basılı dergilerin kaliteli bir biçimde yayınlanmaya devam etmesi, sürekliliklerinin korunabilmesi ve araştırma sonuçlarının dergiler aracılığıyla zamanında yaygınlaştırılması gittikçe zorlaşmaktadır. Çünkü yeni ekonomik sıkıntılar başgöstermekte ve bunun yanısıra, bilimsel araştırma sayılarında büyük bir artış gözlenmektedir.

Buna karşın e-dergiler, kullanıcıya, hızlı bir şekilde ve tam metin olarak daha kolay bir şekilde iletilebilmektedirler. Postada gecikme ve kaybolma olasılıkları sözkonusu olmamakta, kağıt, basım ve gönderi maliyetleri ortadan kalkmaktadır. Öte yandan, e-dergi vasıtası ile, basılı derginin (klasik biçimiyle) sağlayamadığı bazı yeni avantajlar ortaya çıkmaktadır. Örneğin, dergi metnine ses ve hareketli görüntü eklenebilmektedir. Hatalar, her rastlandığında, vakit geçirmeden düzeltilebilmektedir.

Günümüzde araştırmacılar, yapıtlarını yaygınlaştırmakta zamanla yarışır bir hale gelmiştir. Bir ya da iki yıla kadar varmakta olan yayın süreleri oldukça fazladır. Ancak, hakemlik sistemi, yayın kurallarına uyulma gereklilikleri, hata düzeltimi süreçleri, dergi yayınlanma sürelerinin kısaltılmasını pek olanaklı kılmamaktadır.

Aytaç YILDIZELİ
Uzman Kütüphaneci,
ULAKBİM, Türk Tıp Dizini, Ankara.
aytac@ulakbim.gov.tr

Dergi editörlüğü, değinilen vazgeçilemez koşullar bağlamında, yazar-hakem-editör-yayıncı döngüsünde ve iletişim kanallarında kolay erişim, esneklik ve hız sağlayamaz. Dolayısıyla basılı dergi, bilgi eskimesini de önleyemez.

Bu kaçınılmayan sonucu önlemek üzere, son yıllarda şöyle bir gelişme izlenmektedir: Bilimsel ve teknik dergilerin % 92'si, yayınlanan makalelerin önbaskılarının ("preprints"), ya da son baskılarının ("postprints"), yazarların kendi "web"-sayfalarından veya kurumsal arşivler aracılığıyla elektronik olarak Internet üzerinden erişilebilmelerine izin vermektedirler.

Basılı dergiler, ekonomik sorunlar nedeniyle basım aralıklarını bozmaktadırlar. Sırf baskı ve dağıtım maliyetlerine katlanabilmek için "birleşik sayı" çıkartan dergi sayısı artmaya devam etmektedir. Halbuki, özellikle öznesi insan sağlığı olan Tıp dergileri açısından bu, kabul edilemez bir gelişmedir.

Diğer taraftan, kullanıcı cephesinden izlersek, bir bilimsel dergide ilgilenilen yazıların miktarının dergi hacmine olan oranının oldukça küçük çıktığını görmekteyiz. İstatistikler, kullanıcı tarafından bir derginin ortalama olarak yalnızca bir ya da iki makalesi ile ve daha kötüsü yoğun olarak bir makalenin yalnızca bir bölümüyle ilgilenildiğini ortaya koymaktadır.

Basılı dergiler aracılığıyla erişilen okur sayısı çok değildir. Ayrıca okurun basılı dergideki bir yazıya olan herhangi bir katkısı varsa, bu, en erken bir sonraki sayıda yer alacaktır; dolayısıyla eleştiri ve katkılar sözü edilen yazıdan, zorunlu olarak bir hayli kopuk bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Şüphesiz ki, e-dergilerin de birtakım dezavantajları vardır. Teknolojik donanım yetersizliği, okunabilme zorluğu ve en önemlisi güvenilirlik, sıkıntılar yaratmaktadır.

Yine de, makalelerin yayına kabul edilme ve yayınlanma süreleri arasındaki kısalık, kolay, ucuz ve hızlı erişim, elektronik iletişim olanakları sayesinde sunum zenginliği gibi birçok özellikler, elektronik dergi tercihinin cazip kılmaktadır. Kaldı ki yazarlar, böylelikle basılı dergicilikte olandan birkaç kat daha fazla atıf alma şansına da kavuşmaktadırlar.

YAYINCILIKTA DERGI KRİZİ

Onyedinci Yüzyıl'ın ortalarından bu yana bilimsel dergiler, işlevlerini genişlete genişlete, sürekli bir "yeniden yapılanma" içerisindeyler.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, bütün dünyanın gelişmiş ve orta gelişmiş ülkelerinde ve özellikle de Amerika Birleşik Devletleri'nde, her düzeydeki araştırma ve geliştirme etkinliklerine büyük yatırımlar yapılmıştır. Böylelikle uzmanlık alanlarındaki bilimsel etkinlikler ve yeni ürünler hızla artmıştır.

Diğer taraftan, bilim insanlarının araştırma ve yayın performanslarının akademik yükseltirme kıstası olarak kullanılması, yayın yapma istemlerini güçlendirmiştir. Yayınevleri, tam da kâr fırsatlarının çok çeşitli olmadığını varsaydıkları bu savaş sonrası küreselleşme döneminde sektörlerine olan talebin birdenbire çok yoğunlaştığını izlemeye başlamışlardır.

Springer ve Blackwell gibi Avrupa'nın belli başlı yayınevleri, asıl talebin Birleşik Amerika'da yoğunlaştığını farketmişler ve kendi bünyelerini "uluslararası firma" kişiliğine dönüştürmeye yönelmişlerdir. Dolayısıyla, hem Birleşik Amerika'dan ortaklar bulmaya ve hem de o zamana kadar görülmedik derecede birey veya kurum bazında fiyat farklılaşması politikaları izlemeye başlamışlardır.

1970'lere kadar bu yeni yaklaşım sorunsuz yürütülebilmiştir. Ancak beraberinde aşırı bir tekelleşme oluşturmuştur. Bu tekelleşme ise, meydana getirdiği olağanüstü sermaye birikiminin ilgili ve yan bilim kollarında kullanımı yoluyla, örneğin arşivleme, yayın dağıtımı ve veri tabanı üreticiliği gibi alanlarda da, çoğu kez aynı firmaya veya ortaklıklarına ait yeni tekelleşmeler oluşturmuştur. Böylece piyasalar, yayıncılık ürünlerinde aşırı fiyat artışlarıyla karşılaşmıştır.

Diğer taraftan, aşırı fiyat artışlarının başkaca ve dışsal etmenleri de ortaya çıkmıştır. Örneğin, "çekirdek dergi" kavramı, fiyat oranlarının değişmesine neden olan talebin oluşmasına "dergi prestiji" gibi bir ögeyi de ekleyerek, piyasa yapısını, fiyat artışlarını daha da teşvik eder bir biçimde değiştirmeye başlamıştır..

Olanı kısaca, en önemli etmeni bağlamında örnekseyelim! Garfield, 1961'de "Fen Bilimleri Atıf Dizini"ni oluşturmuştur. Fen Bilimleri Atıf Dizini, Fen Bilimleri alanında belli kıstaslara göre "çekirdek dergi" olarak kabul edilen dergilerin taranmasıyla ortaya konuluyordu. Ancak "etki faktörü" diye adlandırılan ölçütün ait olduğu dergiye sağladığı önem derecesi, yavaş yavaş bir "dergi prestij unsuru" haline geldi. Dolayısıyla bu ölçütün değeri, eğer olumluysa, dergisine bir prestij sağladı; diğer bir deyişle etki faktörü, bir "dergi prestij unsuru" olarak kalite göstergelerinden biriymiş gibi algılanmaya başlandı. Böylece, sözkonusu ölçütünün ona bu prestiji sağladığı dergi, ek bir "pazarlama gücü" elde etmiş oldu. Bazı dergiler, "elit dergi" olarak kabul görmeye başladılar ve bunun sonucunda, bu avantajın sağladığı vazgeçilmezlikten yararlanarak fiyatlarını aşırı arttırabildiler.

Sonuçta, "dergi krizi" diye adlandırılan olguyu yaratan piyasa ortamına doğru bir yöneliş başladı. Bu süreçte büyük firmalar, kendileriyle rekabet edebilecek durumda olmayan küçük firmaları satın alarak daha fazla tekelleştilediler. Tekelci kârlarını yükseltmek üzere fiyatlarını daha da arttırabilecek uygun ortamı buldular. Özellikle temel bilimler ve sağlık alanlarında ve yalnızca son 15 yılda olagelen fiyat artışları oldukça ürkütücüdür.

Burada, sözkonusu olan fiyat artışlarına bir örnek verelim! "Tetrahedron Letters" adlı Kimya dergisinin fiyatı, 1974'te 200 \$ iken aradan geçen sürede 61 kat artarak, 2005'te 12.000 \$'ı geçmiştir.

"Dergi krizi" denilen durumun birçok boyutu vardır! Örneğin, son 30 yıldır genel enflasyon oranlarının çok üzerinde seyreden akademik dergilerdeki fiyat artışlarına karşın, kütüphane bütçeleri çok daha az genişleyebilmiştir. Diğer taraftan, hizmet alanlar (çoğunlukla araştırmacılar) ve alınan hizmetin bedelini ödeyenler (genellikle kütüphaneler) birbirlerinden farklı piyasa aktörleri oldukları için, oluşan talep de esnek olmaktan uzak kalmaktadır. Dolayısıyla fiyat artışını doğuran müsait piyasa ortamı, hiçbir ciddi engelle karşılaşmamaktadır.

Kütüphanelerin durumuna ilişkin kısır döngü, kötüye giden bir sarmalın içerisinde. Fiyat artışları karşısında bazı kütüphaneler, yayın aboneliklerini yenileyememektedirler. Yayıncıların

piyasadaki tekel pozisyonu, onların iptaller nedeniyle kaybettikleri geliri tekrar elde edebilmek için yeni fiyat artışlarına gidebilmelerine olanak sağlamaktadır. Yeni fiyat artışları ise, ertesi dönemde (yılda) başka iptallere yol açmakta ve bu döngü, böylece süregelmektedir. Döngü ayrıca, daha kötü ve olmaması gereken bir yaklaşıma da kapı açmaktadır. Kütüphaneler, prestijli derginin aboneliğini fiyatı yükselse bile kesmek istememekte ve bütçe imkansızlıklarının doğal sonucu olarak, aynı (ve hatta farklı) alandaki, çoğunlukla daha ucuz, ancak saygın dergilerin aboneliklerini sonlandırmaya yönelmektedirler.

1990'ların ikinci yarısından itibaren elektronik yayıncılık, giderek büyümüş ve etkinleşmiştir. Bilimsel makalelere İnternet aracılığıyla erişilebilmesi, bilimsel iletişimde yeni fırsatların ve yeni davranışsal modellerin geliştirilmesine neden olmuştur.

Bu bağlamda, kütüphanelerin elektronik yayıncılık olanaklarından yararlanarak hizmetlerini (genişletilmiş biçimde olsun veya olmasın) sürdürebilmeleri ve geliştirebilmeleri yeterince gerçekleşmemiştir. Önceden değinildiği üzere, tekelci sermayesi kapsam genişlemesini kolaylaştırdığından, elektronik yayıncılık alanı dev firmalarca paylaşılmaya başlanmış ve yine aynı türden yüksek fiyat artışları, elektronik yayıncılıkta da ortaya çıkmıştır.

Büyük yayıncılar, artık elektronik ortamda da kârlarını arttıracak stratejiler uygulamaktadırlar. Bu firmalar, örneğin yayınladıkları basılı dergileri, elektronik ortamda kısmen ya da tümüyle bir paket haline getirip, pazarlayıp, fiks bir fiyat üzerinden satma stratejisini uygulamaktadır. Bu yaklaşım, bir "kârlı iş" ("big deal") olarak ifade edilmektedir.

Kısaca anlatılan bu sorunlar ve benzerleri, kütüphanecileri ve bilim insanlarını dergi yayıncılık sürecini tekrar gözden geçirmeye yöneltmiştir. Amaç, bir yeniden yapılanmaya olanak sağlama ve bu yapılanma çerçevesinde elverişli fiyatlarla bilgiye kavuşabilmektir. Sonuçta, birazdan belirtilecek olan çözümler ortaya çıkmıştır.

Ancak daha önce, işleri ve işlevleri gerçekleştirenle, onların maliyetlerini ödeyenlerin bir hayli karmaşıklaştığı piyasada olanları anlayabilmenin kolay olmadığını belirtelim!. Bu bakımdan önce, Willis'ten esinlenmiş olan şu tablo ile "basılı dergi sisteminde dağılmış bulunan rolleri" biraraya toplamakta fayda vardır.

Tablo 1:
Basılı Dergi Sistemindeki Rol Dağılımı

İşlev	Gerçekleştiren	Harcamayı yapan	Oluşan katma değer niteliği
Araştırma yapmak	Bilim adamı	Üniversite, v.s.	Yeni bilgi
Makale yazmak	Bilim adamı	Bilim adamı	Bilginin yayımı
Denetimi sağlamak	Bilim adamı	Bilim adamı	Kalite
Yayınlamak	Yayıncı	Abone	Yapı
Pazarlamak	Yayıncı	Abone	Bilgilendirmek
Dağıtım yapmak	Yayıncı	Abone	Kolaylık
Yararlandırmak	Kütüphane	Üniversite, v.s.	Erişilebilirlik

Şimdi, şu prensibi vurgulayalım! Bilgi evrenseldir ve buna bağlı olarak, bir “insan hakkı”nın yaptırım gücüne sahip olması gereken “bilgi edinme özgürlüğünün kısıtlanamazlığı” sözkonusudur.

Bu durumda, kamuda üretilen bilgiler, tüm abonelikler ve lisans anlaşmalarının kısıtları ortadan kaldırılarak, elektronik ortamda bilim dünyasına ve tüm insanlığa ücretsiz ve serbest erişimle sunulabilmelidir.

İşte bu düşünceden hareketle, 2002 yılında Budapeşte’de yapılan uluslararası toplantı sonucunda dünyaya bir “Açık Erişim Bildirgesi” sunulmuştur. Bu bildirmede özetle, “bilimsel literatüre herhangi bir yasal, maliyet karşılayıcı, ya da İnternet ortamının özünden kaynaklanan bir sınırlama dışında hiçbir kısıtlama olmaksızın erişilebilmesi sağlanmalı ve sözkonusu literatürün okunması, kopyalanması, dağıtılması serbest olmalıdır” denilmektedir.

Daha sonraki Bethesda Bildirgesi, 20 Haziran 2003’de Budapeşte Bildirgesi’nin uygulanma biçimini ayrıntılandırmıştır. Böylelikle kullanıcıya, kişisel kullanım amacına bağlı olarak sınırlı çoğaltma hakkı tanınmıştır. 25 Ekim 2003’de de “Berlin, Fen Bilimleri ve İnsanî Bilimlerde Bilgiye Açık Erişim Bildirgesi”nde, açık erişim hareketinin yaygınlaştırılması için alınacak önlemler saptanmıştır.

Daha sonra, 12 Aralık 2003’de “Birleşmiş Milletler, Bilgi Toplumu Dünya Doruk Toplantısı Bildirgesi” imzaya açılmış ve Türkiye dahil, 34 ülke tarafında imzalanmıştır. 24 Şubat 2004’te ise, “IFLA Bilimsel Literatüre ve Araştırma Dokümantasyonuna Açık Erişim Bildirgesi” yayınlanmıştır.

Bugün için gelinen noktada, dergi makaleleri yönünden

a- kullanıcıların makalelere ücretsiz ve engelsiz serbest erişiminin sağlanması,

b- kullanıcıya, yazara atıf yapılmaya şartı ile çoğaltma ve yayma izninin verilmesi,

c- bir kullanıcı hizmeti olarak anlaşılacak üzere, makalenin tamamının elektronik ortamda arşivlenmesi ile uzun süreli korunabilirliğinin artırılması hedeflenmektedir.

Bugün, birçok üniversite ve kamuya bağlı araştırma kurumları, onların bünyesinde yapılan araştırmaları açık erişim yoluyla yayınlamaya başlamışlardır. Bunlardan “Welcome Trust”, desteklediği araştırmalardan üretilen araştırmalara 1 Ekim 2005’ten itibaren açık erişim zorunluluğu getiren ilk kuruluş olmuştur. Daha sonraları ise, Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya gibi ülkeler, kamusal fonlarla yapılan araştırmaların açık erişim yoluyla erişime açılmasını destekleyen yasalar çıkarmışlardır.

Örnek olarak, Amerika Birleşik Devletleri’nde 2006 yılında hazırlanan “Federal Araştırmalara Toplumun Erişimi Yasa Tasarısı” (“Federal Research Public Access Act”) şu yaptırımı getirmektedir: “Kamu kaynaklarıyla desteklenen ve yıllık 100 Milyon \$’dan büyük araştırma bütçesi kullanan kamu kuruluşlarında, açık erişim zorunludur.” Bu tasarının 2007’de yasalaşması beklenmektedir.

Açık erişimin zorunlu hâle getirilmesi Avrupa Birliği’nde de gündemdedir. Örneğin, İngiltere’de halen, 700’den fazla açık erişim arşivine ücretsiz erişilebilmektedir. Bu arşivler üzerinde ortak arama yapabilen OALster adlı bir arama motoru da geliştirilmiştir. Ayrıca, açık erişim arşivlerinde yer alan kaynaklar, Google Scholar arama motorunun örümcekleri tarafından da taranabilmektedir.

Dergi krizi, etkilerinin yarattığı sorunlarla gelişmiş ülkelerin araştırma kütüphanelerinin bile başa çıkamadığı derin bir krizdir. Bizimki gibi gelişmekte olan ülke kütüphanelerinin bu krizin etkileriyle doğrudan doğruya ve tek başlarına güçlü bir mücadele veremeyecekleri açıktır. Bu nedenle, kütüphane konsorsiyumları oluşturulmaktadır.

Ayrıca şimdi birtakım açık erişim yayıncılık modelleri de yararlanılabilir hâle getirilmiştir.

AÇIK ERİŞİM YAYINCILIK MODELLERİ

Budapeşte Açık Erişim Girişimi çerçevesinde 2 temel yaklaşım önerilmiştir. Buna bağlı olarak, uygulamada, bu temel yaklaşımlara dayanan 9 farklı davranışsal model gözlemlenmektedir. Söz konusu temel yaklaşımlar şunlardır:

1-Açık erişim dergileri ("Open Access Journals") oluşturmak,

2-Bireysel arşivlemeye olanak sağlamak.

Sözü edilen yaklaşımlara şu kısa açıklamaları getirmekte yarar vardır:

3-AÇIK ERİŞİM DERGİLERİ:

Bu dergilerde makalelerin elektronik ortamda, ücretsiz olarak kullanıcılara sunulması amaçlanmaktadır. İyi bir editörlük, üstün nitelikli kalite denetimi koşullarının uygulanması, telif haklarının titizlikle sağlanması, yayın etiğinin unsurlarına büyük dikkat gösterilmesi böyle dergilerin amaçları olmalıdır.

Açık erişim dergilerinin yapılandırılmasında, birbirlerinden farklı şu 4 ayrı model göze çarpmaktadır.

a- Üniversitede bir bölüm, bir dekanlık, bir araştırma kurumu v.b., bir açık erişim dergisinin yayınına başlatıp sürdürmekle görevlendirilebilir. Bu durumda oluşacak maliyetleri üniversite (ilgili kurum) yükümlenir.

b- Bir grup, her türlü editöryal işlemi yapmakla görevli sayılır ve onların oluşturacağı açık erişim dergisi, diğer meslektaşlarının kullanımına açılır. Bu durumda işletme giderleri, sponsorlarca veya reklam alınarak sağlanır.

c- Açık erişim girişimcileri, daha ticari bir yaklaşımla yazarlardan, makalelerinin açık erişim dergisinde yayınlanabilmesi için ücret alırlar. Günümüzde açık erişim dergilerinin % 47'si yazarlardan ücret almaktadır. Ancak tabii, erişim ücretsizdir.

d- Ücret alma olgusu, "kurumsal üyelik" yaklaşımıyla çeşitlendirilebilir ve yazarın kurumu, üyeliği bağlamında, yazarın yayınlanma ücretini üstlenir. Ancak bu tür bir uygulamanın uzun vadede, açık erişim dergisinin finansmanına göreceli olarak daha fazla risk yüklediği görülmüştür.

Burada faydalı bir bilgi verelim! Açık Erişim Enstitüsü'nün desteği ile Lund Üniversitesi Kütüphaneleri tarafından hazırlanmış bir Açık Erişim Rehberi bulunmaktadır. Bu rehberde, Türkiye'nin de dahil olduğu pek çok ülkenin açık erişim faaliyetlerine ilişkin bilgi vardır.

1-KİŞİSEL ARŞİVLEME:

Bu bağlamdaki ilke, yayınlanmamış yazılar dahil tüm makalelerin ve araştırma sonuçlarının elektronik olarak arşivlenip erişime açılabilir halde tutulmasıdır.

Açık erişim bağlamında kişisel arşivleme, şu modelsel yaklaşımlar çerçevesinde düşünülmektedir:

a- Kişisel "web"-sayfaları, yazarın her türlü yapıtını açık erişime açabileceği bir yaklaşımdır.

b- Kurumsal arşivler, kurumların bilimsel araştırma sonuçlarını açık erişime açtıkları ortamlardır. Bu arşivler, bağlı oldukları kurumun ürettiği tüm entellektüel birikimi elektronik ortamda depolar, dağıtır ve erişime açar. Görünen odur ki, yayıncılar da, yazarların makalelerinin kurumsal arşivlerde yayınlanmasına gereken izni vermekte güçlük çıkarmamaktadırlar.

c- Konusal arşivler, belirli bir konuda veya yakın konular topluluğu kapsamında bulunan araştırmaların sunulmasını sağlamaya yönelik olmak üzere kurulabilirler.

Son olarak şunu hatırlatalım! Açık erişim olanaklarının kullanılması bağlamında, geleneksel yayıncılıkta olduğu gibi yazarlarının izni çerçevesinde, ders kitapları, öğretim araçları, görsel-ışitsel materyaller, kurumsal kayıtlar ve başka dijital dosyalarda bulunan materyal de bu arşivlerde saklanabilir.

SONUÇ

“Dergi krizi” ile başlayan süreçte dünya ülkeleri, yayıncı tekelleşmesi sonucu yüksek fiyatlanmış yayınları alamamak tehlikesini savuşturmak için kütüphane konsorsiyumları kurarak ve elektronik dergiciliğin açık erişime yönelik olanaklarını zorlayarak, belli bir başarı sağlamaya başlamıştır.

Türkiye’de ise zaten kütüphane bütçeleri göreceli olarak küçüktü ve sınırlı hizmet verilmekteydi. Ayrıca Türkçe akademik dergiler, düşük tirajları ve diğer yayınlanma sorunları nedeniyle fiyat bakımından dergi krizini ağırlaştırıcı bir etki yaratmamışlardır.

1980’lerin ortalarındaki kütüphane finansman krizinin içerisinde yabancı akademik dergi fiyatlarındaki artışların önemli etkisi vardır. Öte yandan, 1990’ların ortalarındaki birçok süreli yayın ve kitap aboneliklerinin kesilmelerine neden olan kriz, daha çok 4 Nisan kararlarının etkisine bağlanmaktadır.

Bu durumun araştırmacılar üzerindeki olumsuzluklarını hafifleten en önemli kurum, TÜBİTAK (ve sonradan TÜBİTAK/ULAKBİM) olmuştur. Elektronik yolla tam metin erişim olanaklarının yaygınlaşmasından önce, yararlı olabilecek yabancı literatürün önceden saptanması ve ancak bu seçim Türkiye’de yapıldıktan sonra sınırlı sayıda yabancı yayının özel olarak getirilmesi, ana erişim stratejisini oluşturmuştur. İngiliz Kültür Heyeti gibi kuruluşların da aynı konudaki yardımları yadsınamaz.

Sözkonusu stratejik yaklaşım yeterli olmadığı için yayın sayılarındaki düşüşü engelleyememiştir.

Daha sonra, ANKOS, ÜNAK gibi konsorsiyumlar kurulmuş ve yabancı yayınlara daha etkin bir erişim sağlanmıştır. 2006 yılında ise, TÜBİTAK/ULAKBİM, Elsevier ve diğer büyük veritabanlarını alarak kullanıcıya açmıştır.

Böylece, 12 Aralık 2003 tarihli “Birleşmiş Milletler Bilgi Toplumu Dünya Doruk Toplantısı Bildirgesi”ne koyduğu imzayla kendisini yükümlendirmiş bulunan devlet, üzerine düşeni daha iyi yapmaya başlamıştır.

KAYNAKÇA

- 1-Albert, K. M. (2006). *Open access: implications for scholarly publishing and medical libraries*. *Journal of the Medical Library Association*. 2006 July; 94(3): 253–262. 1 Ekim 2007 tarihinde <http://www.pubmedcentral.nih.gov/articlerender.fcgi?artid=1525322> adresinden erişildi.
- 2-Byrd, G. D., Bader, S. A. ve Mazzaschi, A. (2005). *The status of open access publishing by academic societies*. *Journal of the Medical Library Association*. 93(4):423–424. 1 Ekim 2007 tarihinde <http://www.pubmedcentral.nih.gov/articlerender.fcgi?artid=1250315> adresinden erişildi.
- 3-Eysenbach, G. (2006). *Open access advantage*. *Journal of Medical Internet Research*, 8 (2):e8 1 Ekim 2007 tarihinde <http://www.jmir.org/2006/2/e8/> adresinden erişildi.
- 4-Hobbs, G. (2001). *Academic journal publishing: Past, present and future*. *Journal of Education for Teaching*, 27, (3), 215-219. 1 Ekim 2007 tarihinde <http://www.informaworld.com/smpp/content?content=10.1080/02607470120091551> adresinden erişildi.
- 5-Kiel, H. V., Dekeyser, R. ve Schallier, W. (2003, 18 Şubat). *Electronic documents and publishing*. VLIR Workshop on library development problems'de sunulan bildiri. 1 Ekim 2007 tarihinde http://bib.kuleuven.be/vlir/cdrom/presentations/DekeyserElectronic/DekeyserElectronic_files/frame.html adresinden erişildi.
- 5-Odlyzko, A: (1997). *The economics of electronic journals*. *First Monday*, 2 (8) 1 Ekim 2007 tarihinde http://www.firstmonday.org/issues/issue2_8/odlyzko/index.html adresinden erişildi.
- 6-Ramcharan, J.P. ve Dawe, R.A. (2006). *The Other Side of the Coin for Open Access Publishing – A Developing Country View*. *Libri*, 56, 16–2-7. 1 Ekim 2007 tarihinde <http://www.librijournal.org/pdf/2006-1pp16-27.pdf> adresinden erişildi.
- 7-Sperr, E. V. (2006). *Libraries and the future of scholarly communication*. *Molecular Cancer*, 5,-5-58. 1 Ekim 2007 tarihinde <http://www.molecular-cancer.com/content/5/1/58> adresinden erişildi.
- 8-Thomas, S. E. (2006). *Publishing Solutions for Contemporary Scholars: The Library as Innovator and Partner*. *Library Hi Tech*, 24(4), 563-573.
- 9-Tonta, Y. (2006, 2-3 Kasım). *Açık Erişim: Bilimsel İletişim ve Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık Üzerine Etkileri*. Ed. Kasım Karakütük *Sosyal Bilimlerde Yayıncılık 1. Ulusal Kurultay Bildirileri içinde* (ss. 23-32). Ankara: TÜBİTAK ULAKBİM. 1 Ekim 2007 tarihinde <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/tonta-sosyal-bilimlerde-acik%20erisim-son.pdf> adresinden erişildi.
- 10-Webster, D. (1999, Augustos, 20-28). *Emerging responses to the science journal crisis*. 65. IFLA Genel Konferansında sunulan bildiri. 1 Ekim 2007 tarihinde <http://www.ifla.org/IV/ifla65/papers/062-122e.htm> adresinden erişildi.
- 11-Willinsky, J. (2003). *The future of scholarly publishing*. *Current Science*, 84 (7), 873-874. 1 Ekim 2007 tarihinde <http://www.ias.ac.in/currsci/apr102003/873.pdf> adresinden erişildi.